

Grażyna Węgrzyn, Marcin Balana

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

GOSPODARKI OPARTE NA WIEDZY I USŁUGACH – ANALIZA PORÓWNAWCZA

Streszczenie: Współczesne wysokorozwinięte gospodarki charakteryzują się dwiema uniwersalnymi tendencjami. Z jednej strony następuje sukcesywny wzrost znaczenia sektora usług w tworzeniu wartości dodanej i w zatrudnieniu. Z drugiej wzrasta rola wiedzy w gospodarce. Celem opracowania jest zidentyfikowanie głównych typów gospodarek opartych na wiedzy i usługach oraz rozpoznanie różnic pomiędzy poszczególnymi grupami. Realizacja celu badawczego została przeprowadzona w dwóch etapach. Pierwszy etap polegał na scharakteryzowaniu istoty zmian zachodzących we współczesnych wysokorozwiniętych gospodarkach. Następnie podjęto próbę oceny stopnia zaawansowania budowy gospodarki opartej na wiedzy i usługach w poszczególnych krajach Unii Europejskiej. Ocena została przeprowadzona na podstawie następujących wskaźników: indeksu gospodarki wiedzy (KEI), indeksu wiedzy (KI), udziału sektora usług w tworzeniu wartości dodanej i udziału pracujących w usługach w ogólnej liczbie pracujących. Uzyskane wyniki badań pozwoliły wyróżnić pięć typów gospodarek opartych na wiedzy i usługach. Polska wraz z Rumunią i Bułgarią została zaliczona do grupy krajów o najmniej zaawansowanym procesie przechodzenia do gospodarki opartej na wiedzy i usługach. Jest to poważny problem, gdyż współczesny rozwój gospodarczy wymaga właśnie wzrostu zasobu wiedzy i innowacji. Ich dyfuzja do wszystkich sektorów gospodarki implikuje ekonomiczno-społeczne przemiany strukturalne i tworzy nowe możliwości przyspieszenia rozwoju gospodarczego. Bez zdynamizowania tych procesów gospodarka nie będzie mogła osiągać trwałego wzrostu konkurencyjności, co jest niezbędne do osiągnięcia sukcesu w gospodarczej rywalizacji.

Słowa kluczowe: sektor usług, gospodarka oparta na wiedzy, zatrudnienie.

1. Wstęp

Współczesne gospodarki charakteryzują się systematycznym wzrostem znaczenia sektora usług i wiedzy w procesie rozwoju gospodarczego. Sektor usług zdominował pozostałe sektory – rolniczy i przemysłowy – zarówno pod względem absorpcji siły roboczej, jak i tworzenia PKB. W wysokorozwiniętych gospodarkach sektor usług zatrudnia 70% zasobów siły roboczej i tyleż samo wnosi do PKB. Ponadto coraz bardziej powszechna staje się świadomość, że współczesna gospodarka, aby mogła się rozwijać i konkurować na arenie międzynarodowej, musi sprostać głównemu wyzwaniu, jakim jest szybki, oparty na wiedzy postęp w technologii [Kubielas

2009, s. 9]. Produkcja wiedzy i wykorzystanie jej w procesach wytwórczych staje się systematycznym czynnikiem i warunkiem efektywności i konkurencyjności, zwłaszcza w skali globalnego rynku. Według A. Giddensa mamy do czynienia z gospodarkami, w których znaczna część siły roboczej pracuje w usługach i wykonuje zawody związane z wiedzą. W związku z tym można mówić o gospodarkach opartych na wiedzy i usługach (GOWiU) jako jednym z najbardziej charakterystycznych trendów w ewolucji współczesnej gospodarki [Giddens 2007, s. 10]. Kształtowanie gospodarki opartej na wiedzy jest procesem złożonym, przebiegającym w różnym tempie i w zróżnicowany sposób w poszczególnych gospodarkach. W związku z tym warto podjąć próbę rozpoznania różnic w tempie zachodzących przekształceń i w samej strukturze tych zmian.

Celem opracowania jest zidentyfikowanie głównych typów gospodarek opartych na wiedzy i usługach oraz rozpoznanie różnic pomiędzy poszczególnymi grupami. Realizacja celu badawczego będzie przeprowadzona w dwóch etapach. Pierwszy etap będzie polegał na scharakteryzowaniu istoty zmian zachodzących we współczesnych wysokorozwiniętych gospodarkach. Następnie zostanie podjęta próba oceny stopnia zaawansowania budowy GOWiU w poszczególnych krajach Unii Europejskiej. Ocena będzie przeprowadzona na podstawie następujących wskaźników: indeksu gospodarki wiedzy (KEI), indeksu wiedzy (KI), udziału sektora usług w tworzeniu wartości dodanej i udziału pracujących w usługach w ogólnej liczbie pracujących. Na podstawie otrzymanych wyników kraje Unii Europejskiej zostaną podzielone na pięć grup, w zależności od zaawansowania budowy GOWiU. W drugim etapie zostanie przeprowadzona analiza zmian zachodzących w zatrudnieniu w Unii Europejskiej.

2. Istota gospodarki opartej na wiedzy i usługach

Współczesne wysokorozwinięte gospodarki charakteryzują się dwoma uniwersalnymi trendami. Z jednej strony następuje sukcesywny wzrost znaczenia sektora usług, przejawiający się m.in. zwiększeniem udziału w tworzeniu wartości dodanej i zatrudnieniu. Z drugiej zaś wzrasta rola wiedzy, szczególnie w tworzeniu innowacji technologicznych i społecznych (powstanie społeczeństwa informacyjnego czy gospodarki opartej na wiedzy). Każda z tych zmian jest najczęściej analizowana odrębnie, tymczasem szczególnie istotna dla dalszego rozwoju gospodarczego jest relacja pomiędzy tymi zjawiskami [Miles, Boden 2000, s. 1-2]. Wzrost ekonomicznej roli sektora usług wymusił zmianę podejścia do tego sektora. Z sektora „resztowego” i mało podatnego na innowacje stał się głównym i najdynamiczniej rozwijającym się sektorem gospodarki. Wynikało to głównie ze zmiany struktury popytu. M. Husson [2011, s. 77] twierdzi, że „jesteśmy świadkami tego, jak popyt społeczny dryfuje od dóbr przemysłowych ku usługom”.

Do istotnego wzrostu znaczenia usług w gospodarkach poszczególnych krajów, według K. Kłosińskiego, przyczyniły się m.in.:

- wzrost zamożności społeczeństw, dysponowanie większą ilością wolnego czasu, wzrost zainteresowania usługami pozwalającymi go zagospodarować (turystyka, kultura) oraz inwestycje w człowieka (edukacja) – tworzące dodatkowe zapotrzebowanie na usługi, w tym także zaspokajane dotąd w obrębie gospodarstwa domowego (gastronomia);
- wzrost produkcji towarów, który pociągnął za sobą rozwój usług uzupełniających (np. transportowych, ubezpieczeniowych, bankowych);
- unowocześnienie sektora usług w miarę postępu technicznego, co umożliwiło wzrost wydajności pracy w tym sektorze, przyczyniło się do pojawienia nowych rodzajów usług (jak bankowe konta internetowe, telewizja satelitarna), a także podniosło jakość świadczonych usług;
- wzrost specjalizacji usług i rozwój wyspecjalizowanych firm usługowych (np. powstanie firm specjalizujących się w dostarczaniu przesyłek czy wąska specjalizacja w usługach ubezpieczeniowych) [Kłosiński 2006].

Sektor usług obejmuje różne formy działalności gospodarczej i pozaekonomicznej, pełni wielorakie funkcje, w rozmaity sposób powiązany jest ze sferą produkcji materialnej i z niematerialnymi potrzebami gospodarstw domowych [Węgrzyn 2008, s. 94]. Bardzo długo w ekonomii bagatelizowano znaczenie innowacji w usługach. Przeważał pogląd, że działalność usługowa pozostaje bierna w stosunku do innowacji [Hipp 2000, s. 163]. Tymczasem coraz więcej badań dostarcza dowodów na to, że sektor usług odgrywa bardzo ważną rolę w kreowaniu innowacji. Szczególnie istotna rola przypada tym rodzajom działalności usługowej, które intensywnie wykorzystują wiedzę [Miles, Boden 2000, s. 2].

Rosnące znaczenie wiedzy w gospodarce przyczyniło się do powstania pojęcia „gospodarka oparta na wiedzy”. Termin ten w literaturze fachowej i w debacie publicznej pojawił się stosunkowo niedawno (na początku lat 90. XX wieku), ale bardzo szybko stał się jednym z najważniejszych pojęć, pozwalających zrozumieć dokonujące się we współczesnym świecie zmiany [Rosati 2007, s. 13]. Pojęcie gospodarki opartej na wiedzy, pomimo bogatej literatury, nadal jest wieloznaczne i nieprecyzyjne. Jego zakres i interpretacja w praktyce bywają różne [Woroniecki 2001, s. 47]. Poszczególne definicje różnią się zbiorem cech, którymi powinna charakteryzować się gospodarka oparta na wiedzy. Definicja makroekonomiczna GOW została sformułowana w raporcie opracowanym wspólnie przez OECD i Bank Światowy [OECD 2000]. Definiuje ona gospodarkę opartą na wiedzy jako bezpośrednio bazującą na produkcji, dystrybucji oraz wykorzystaniu wiedzy i informacji. Wiedza w tym ujęciu jest rozumiana jako produkt oraz czynnik wzrostu gospodarczego [Węgrzyn 2008, s. 194]. GOW definiowana jest również jako „zbiór przemysłów” zaawansowanych technologii, takich jak informatyka i telekomunikacja, oraz sektorów wykwalifikowanej siły roboczej, takich jak finanse i edukacja. GOW w skali makroekonomicznej cechuje się szybkim rozwojem tych dziedzin gospodarki, które związane są z przetwarzaniem informacji i rozwojem nauki, głównie gałęzi przemysłu zaliczanych do tzw. wysokiej techniki, a także technik i usług społeczeństwa in-

formacyjnego. Definicję mikroekonomiczną GOW sformułował A.K. Koźmiński [2001, s. 155], podając, że „gospodarka oparta na wiedzy to jest taka gospodarka, w której działa wiele przedsiębiorstw, które o wiedzę opierają swoją przewagę konkurencyjną”.

Oznacza to, że źródłem przewagi konkurencyjnej większości przedsiębiorstw są przedsięwzięcia wiedzochłonne [*Proponowane kierunki rozwoju...* 2004, s. 3]. Stąd pojawiły się określenia gospodarki wiedzochłonnej lub gospodarki napędzanej wiedzą. A.K. Koźmiński wiedzę definiuje jako „ten nieuchwytny, trudny do skopiowania zasób firmy, na który składają się wszelkiego rodzaju użyteczne informacje, których inni nie posiadają i nie potrafią użytkować” [Koźmiński 2001, s. 155]. Dodatkowo podkreśla, że budowanie gospodarki opartej na wiedzy polega na tworzeniu warunków sprzyjających powstawaniu firm budujących swoją przewagę konkurencyjną na wiedzy. Szczególnie ważna rola przypada w tym względzie państwu, władzom lokalnym, przedsiębiorstwom (zwłaszcza z sektora finansowego), środowiskom intelektualnym i akademickim. Budowa gospodarki opartej na wiedzy wymaga stopniowego, ale i permanentnego nasycania organizacji coraz to wyżej wykwalifikowanym personelem. Ten proces powinien następować również w sferze pozaekonomicznej działalności społeczeństwa (sfera publiczna, administracja rządowa centralna i lokalna, samorządowa, a także wojsko, edukacja, służba zdrowia, kultura i sztuka), gdyż tylko wtedy będzie następował proces budowy społeczeństwa opartego na wiedzy [Golińska-Pieszyńska 2009, s. 11]. Wymaga to z jednej strony odpowiednich wysiłków i nakładów na poziomie edukacji, a z drugiej – stworzenia systemu społeczeństwa samouczącego się, ciągle podwyższającego swoje kwalifikacje.

3. Pomiar zaawansowania budowy gospodarki opartej na wiedzy i usługach

W literaturze wyróżnia się dwa główne podejścia metodologiczne do opisu i pomiaru gospodarki opartej na wiedzy [Okoń-Horodyńska, Piech 2006]. Pierwsze polega na prezentacji wielu wskaźników i ewentualnie podejmowaniu próby zbudowania jednego – opisującego gospodarkę opartą na wiedzy. Z kolei drugi wariant sprowadza się do przedstawienia udziału sektorów gospodarki opartej na wiedzy i wysoko wykwalifikowanej siły roboczej w PKB.

OECD i Bank Światowy skłaniają się do zbudowania jednego miernika, na którego podstawie dokonuje się oceny badanego zjawiska. Najbardziej znaną metodologią mierzenia gospodarki wiedzy jest metodologia szacowania wiedzy (KAM – Knowledge Assessment Methodology) opracowana przez Instytut Banku Światowego¹.

Kształtowanie gospodarki opartej na wiedzy jest bardzo złożonym procesem, obejmującym nie tylko procesy produkcyjne, nowe technologie, ale także normy

¹ W 2009 roku metodologia KAM zawierała 104 wskaźniki dla 146 krajów.

i wzorce społeczne oraz postawy indywidualne jednostek. Najczęściej w literaturze spotyka się pogląd, że rozwój w kierunku gospodarki opartej na wiedzy w skali makroekonomicznej dokonuje się w ramach czterech filarów. Są to:

1) reżim ekonomiczno-instytucjonalny, dostarczający bodźców do efektywnego wykorzystywania istniejącej i nowej wiedzy oraz rozwoju przedsiębiorczości,

2) edukacja i zasoby ludzkie, czyli społeczeństwo o wysokim poziomie umiejętności, tworzące, przetwarzające i odpowiednio użytkujące wiedzę,

3) system innowacji, umożliwiający włączenie się w rosnący zasób wiedzy globalnej,

4) technologie informacyjno-komunikacyjne, ułatwiające efektywne tworzenie, rozpowszechnianie i przetwarzanie informacji [Cyrek 2007, s. 56; Węgrzyn 2010, s. 373].

W porównaniach międzynarodowych obecnie najczęściej wykorzystywane są dwa podstawowe wskaźniki, publikowane przez Bank Światowy [*Building Knowledge Economies...* 2007, s. 35]:

- Indeks gospodarki wiedzy (The Knowledge Economy Index – KEI) – mierzy ogólny poziom rozwoju danego kraju lub regionu w kierunku gospodarki opartej na wiedzy. Jest średnią arytmetyczną wyników kraju mierzonych za pomocą trzech wskaźników z czterech filarów gospodarki wiedzy, tj. reżimu bodźców gospodarczych i instytucji, edukacji i zasobów ludzkich, systemu innowacji oraz technologii teleinformatycznych (ICT).
- Indeks wiedzy (The Knowledge Index – KI) – mierzy zdolność kraju do tworzenia, wykorzystywania i rozpowszechniania wiedzy. Jest prostą średnią arytmetyczną wyników kraju osiągniętych w trzech filarach gospodarki opartej na wiedzy, tj. edukacji, innowacyjności i technologii teleinformatycznych (ICT).

Obecnie właśnie to podejście do mierzenia gospodarki opartej na wiedzy (Banku Światowego) uważane jest za najlepsze i najbardziej rozwinięte, choć według K. Piecha [2009, s. 302] wymaga aktualizacji i dalszego rozwoju.

W zakresie poziomu zaawansowania serwicyzacji gospodarki powszechnie stosowane są dwa mierniki: udział sektora usług w tworzeniu wartości dodanej oraz udział pracujących w usługach w ogólnej liczbie pracujących. Tabela 1 przedstawia wskaźniki poziomu zaawansowania budowy GOW oraz udział sektora usług w wartości dodanej i liczbie pracujących w krajach Unii Europejskiej.

Przedstawione dane pozwoliły na wyróżnienie pięciu grup spośród krajów Unii Europejskiej charakteryzujących się różnym zaawansowaniem w przechodzeniu do gospodarek opartych na wiedzy i usługach. Do poszczególnych grup zakwalifikowano kraje, które spełniały co najmniej trzy spośród czterech przyjętych kryteriów, tzn. wartość analizowanego wskaźnika pozwalała zaliczyć dany kraj do kolejno wyodrębnianej grupy. W wyniku przeprowadzonej kwalifikacji wyróżniono następujące grupy gospodarek opartych na wiedzy i usługach i ich przedstawicieli:

- Grupa I: liderzy w zaawansowaniu budowy GOWiU – Dania, Szwecja, Holandia, Wielka Brytania;

Tabela 1. Mierniki budowy GOWiU w krajach Unii Europejskiej w 2010

Kraj	KEI (2009)	KI (2009)	Pracujący w usługach (w % ogółu zatrudnionych)	Wartość dodana brutto w cenach z 2010 (w %)
Belgia	8,80	8,77	75,3	77,4
Bułgaria	6,99	6,94	60,0	63,5
Republika Czeska	7,97	7,90	58,9	59,9
Dania	9,52	9,49	77,7	76,8
Niemcy	8,96	8,92	70,0	71,3
Estonia	8,42	8,31	65,2	68,1
Irlandia	9,05	8,98	76,0	67,2
Grecja	7,39	7,58	67,8	78,9
Hiszpania	8,28	8,18	72,6	71,6
Francja	8,40	8,64	75,0	80,3
Włochy	7,79	8,18	67,4	72,8
Cypr	7,50	7,47	75,4	81,3
Łotwa	7,65	7,52	67,2	74,0
Litwa	7,77	7,70	66,4	68,7
Luksemburg	8,64	8,37	86,7	86,7
Węgry	8,00	7,88	64,5	65,8
Malta	7,58	7,18	73,8	78,8
Holandia	9,35	9,39	79,3	74,3
Austria	8,91	8,78	69,9	69,3
Polska	7,41	7,38	57,0	64,9
Portugalia	7,61	7,34	61,4	74,6
Rumunia	6,43	6,25	41,2	53,6
Słowenia	8,15	8,17	58,6	66,9
Słowacja	7,47	7,37	59,7	61,3
Finlandia	9,37	9,39	72,3	68,1
Szwecja	9,51	9,57	77,9	71,6
Wielka Brytania	9,10	9,06	79,5	77,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie: OECD Labour Force Statistics http://stats.oecd.org/BrandView.aspx?oecd_bv_id=factbook-data-en&doi=data-00589-en; EUROSTATu http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-11-030/EN/KS-SF-11-030-EN.PDF; http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/images/d/d3/Gross_value_added_at_basic_prices%2C_2000_and_2010 (data pobrania: 5.01.2012).

- Grupa II: doganiający liderów – Belgia, Irlandia;
- Grupa III: kraje o równomiernym rozwoju GOWiU – Hiszpania;
- Grupa IV: kraje o zaawansowanej budowie GOW, ale słabo rozwiniętym sektorze usług – Łotwa;
- Grupa V: kraje o słabo zaawansowanej budowie GOWiU – Rumunia, Bułgaria, Polska.

Kraje zaliczane do liderów w zaawansowaniu budowy GOWiU charakteryzują się wysokimi wskaźnikami z zakresu gospodarki wiedzy (KEI – powyżej 9,0; KI – powyżej 9,06) oraz znacznym udziałem sektora usług w zatrudnieniu (powyżej 77,7%) i tworzeniu wartości dodanej (powyżej 71,6%). Hiszpania zmierza w dobrym, równym tempie do liderów, osiągając coraz wyższe wskaźniki zarówno z zakresu rozwoju usług, jak i wykorzystania wiedzy. Łotwa to kraj, który osiąga bardzo dobre wyniki w budowie gospodarki opartej na wiedzy, ale znaczenie sektora usług w zatrudnieniu jest tam stosunkowo niewielkie. Niestety polska gospodarka znalazła się w grupie krajów o najmniej zaawansowanej budowie gospodarki opartej na wiedzy i słabo rozwiniętym sektorze usług.

4. Sektor usług – absorpcja siły roboczej

Jedną z głównych miar ekonomicznego znaczenia sektora usług w gospodarce jest jego udział w zatrudnieniu ogółem. W Unii Europejskiej rola sektora usług, jako głównego pracodawcy na europejskim rynku pracy, z roku na rok wzrasta. Jest to szczególnie widoczne w krajach będących nowymi członkami Unii Europejskiej, a zarazem znajdujących się na znacznie niższym poziomie rozwoju gospodarczego w porównaniu z tzw. starymi członkami Unii Europejskiej. W krajach tych struktura zatrudnienia „upodabnia się” do struktury zatrudnienia krajów wysokorozwiniętych. Jednak proces ten przebiega różnie w różnych krajach. Gospodarka oparta na wiedzy i usługach charakteryzuje się wzrostem zatrudnienia w sektorze usługowym, a szczególnie w tzw. usługach opartych na zaawansowanej wiedzy.

Analiza danych dotyczących struktury zatrudnienia państw Unii Europejskiej (27) wskazuje na sukcesywny wzrost udziału sektora usług w zatrudnieniu ogółem (tab. 2).

W latach 2008-2011 udział zatrudnionych w przemyśle w Unii Europejskiej (27) zmniejszył się z 17,4% do 16,0% ogółu zatrudnionych, a w budownictwie z 8,4% do 7,4%. Natomiast udział zatrudnionych w większości sekcji usługowych się zwiększył. Największy wzrost udziału wystąpił w sekcji Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (z 9,6% do 10,4%), P – Edukacja (z 7,1% do 7,5%) oraz M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (z 4,7% do 5,0%). Wśród sekcji usługowych największy przyrost miejsc pracy wystąpił w sekcji U – Działalność organizacji i zespołów eksterytorialnych – wzrost o 13,9%. Wynikało to ze zwiększenia zatrudnienia w takich organizacjach i zespołach eksterytorialnych, jak: ONZ (oraz w jej wyspecjalizowanych agendach, oddziałach regionalnych itp.), Międzynarodowy Fundusz Walutowy, Bank Światowy, Światowa Organizacja Celna, Organizacja Współpracy Gospodarczej Eksporterów Ropy Naftowej, Wspólnoty Europejskie, Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu oraz działalność misji dyplomatycznych i konsularnych, które znajdują się na terenie Unii Europejskiej.

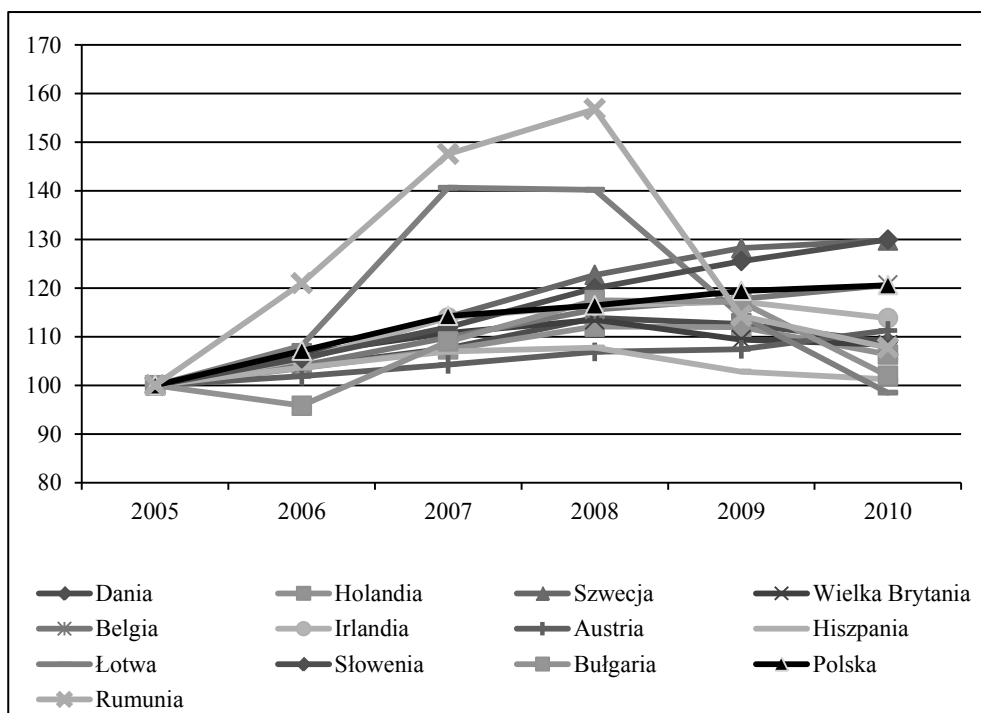
Tabela 2. Zmiany w zatrudnieniu w Unii Europejskiej (27) według sekcji PKD 2007 w latach 2008-2011 (stan na koniec I kwartału)

PKD 2007 (NACE Rev. 2)	Udział w zatrudnieniu ogółem w 2008 (w%)	Udział w zatrudnieniu ogółem w 2011 (w%)	Wzrost/spadek zatrudnienia 2008-2011 (w%)
A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	4,6	4,5	-4,0
B - Górnictwo i wydobywanie	0,4	0,4	-6,9
C - Przetwórstwo przemysłowe	17,4	16,0	-9,9
D - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	0,7	0,8	12,2
E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	0,7	0,7	2,4
F - Budownictwo	8,4	7,4	-13,6
G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	14,3	14,0	-3,8
I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	4,2	4,3	1,7
H - Transport i gospodarka magazynowa	5,2	5,1	-4,9
J - Informacja i komunikacja	2,8	2,9	0,8
K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	3,0	3,1	-0,5
L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	0,8	0,8	0,3
M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	4,7	5,0	3,9
N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	3,6	3,9	4,8
O - Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	3,6	3,9	4,8
P - Edukacja	7,1	7,5	3,9
Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	9,6	10,4	7,1
R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	1,5	1,6	1,4
S - Pozostała działalność usługowa	2,4	2,4	-2,1
T - Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	1,1	1,2	7,4
U - Organizacje i zespoły eksterytorialne	0,1	0,1	13,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Public instruments to support restructuring in Europe. ERM Report 2011*, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2011, s. 58-59.

W poszczególnych krajach Unii Europejskiej wzrost zatrudnienia był znacznie zróżnicowany. Największe zróżnicowanie wystąpiło w sekcji M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna i J – Informacja i komunikacja.

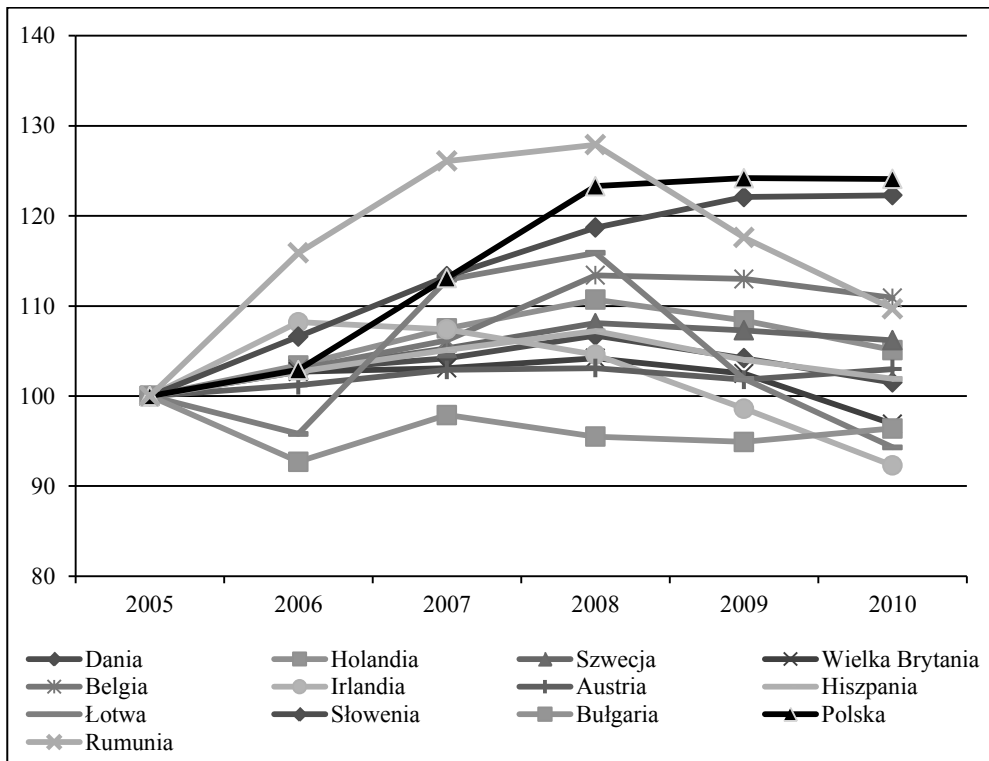
Rysunek 1 przedstawia zmiany absorpcji siły roboczej w sekcji M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna w latach 2005-2010. Największy wzrost zatrudnienia w tej sekcji wystąpił w 2008 roku w Rumunii (56,8%) i na Łotwie (40,2%), czyli w krajach o słabo rozwiniętym sektorze usług, zaliczonych odpowiednio do grupy IV i V. Ostatecznie poziom zatrudnienia w sekcji M w 2010 roku w porównaniu z poziomem z 2005 roku w Rumunii był wyższy o 7,8%, a na Łotwie niższy o 1,5%.

Rys. 1. Zmiany liczby pracujących w sekcji M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna w wybranych krajach Unii Europejskiej w latach 2005-2010 (w %, 2005=100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Eurostat, *Other services labour input index*, <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupModifyTableLayout.do> (data pobrania: 3.02.2012).

Kolejną sekcją, w której wystąpiły istotne różnice w wielkości zmian poziomu zatrudnienia pomiędzy poszczególnymi krajami, była sekcja J – Informacja i komunikacja (rys. 2).

Rys. 2. Zmiany liczby pracujących w sekcji J – Informacja i komunikacja w wybranych krajach Unii Europejskiej w latach 2005-2010 (w %, 2005=100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: EUROSTAT, *Other services labour input index*, <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupModifyTableLayout.do> (data pobrania: 3.02.2012).

Największy wzrost zatrudnienia w sekcji J wystąpił w Polsce i na Słowenii, gdzie w 2010 roku liczba zatrudnionych była większa w porównaniu z poziomem z 2005 roku odpowiednio o 24,2% i 22,3%. W Rumunii zatrudnienie w sekcji J zwiększało się do 2008 roku, ale w następnych latach uległo zmniejszeniu. Ostatecznie w 2010 roku poziom zatrudnienia był wyższy od tego z 2005 roku o około 10%. Natomiast spadek zatrudnienia wystąpił w Irlandii (-7,7%), na Łotwie (-5,7%), w Wielkiej Brytanii (-3,9%) i w Bułgarii (-3,6%).

5. Podsumowanie

Wzrost znaczenia sektora usług i wiedzy we współczesnym wzroście gospodarczym nie budzi większych wątpliwości. Analiza danych statystycznych dostarcza dowodów na to, że zmiany w poszczególnych gospodarkach zmiernają właśnie w kierunku gospodarki opartej na wiedzy i usługach. Jest to tendencja uniwersalna, która

wykazuje różną dynamikę w poszczególnych krajach Unii Europejskiej. Na podstawie przeprowadzonej w opracowaniu analizy stopnia zaawansowania budowy GOWiU wyodrębniono pięć grup krajów. Polska wraz z Rumunią i Bułgarią została zaliczona do grupy krajów o najmniej zaawansowanym procesie przechodzenia do GOWiU. Jest to poważny problem, gdyż współczesny rozwój gospodarczy wymaga właśnie wzrostu zasobu wiedzy i innowacji. Ich dyfuzja do wszystkich sektorów gospodarki implikuje ekonomiczno-społeczne przemiany strukturalne i tworzy nowe możliwości przyspieszenia rozwoju gospodarczego. Bez zdynamiczowania tych procesów gospodarka nie będzie mogła osiągać trwałego wzrostu konkurencyjności, co jest niezbędne do osiągnięcia sukcesu w gospodarczej rywalizacji.

Literatura

- Building Knowledge Economies. Advanced Strategies for Development*, The World Bank, Washington 2007.
- Cyrek M., *Zróżnicowanie strukturalne rozwoju gospodarki opartej na wiedzy w krajach Unii Europejskiej*, [w:] K. Piech, E. Skrzypek (red.), *Wiedza w gospodarce, społeczeństwie i przedsiębiorstwach: pomiary, charakterystyka, zarządzanie*, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa 2007.
- Giddens A., *Europe in the Global Age*, Polity Press, Cambridge UK, 2007.
- Golińska-Pieszyńska M., *Polityka wiedzy a współczesne procesy innowacyjne*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2009.
- Hipp C., *Information flows and knowledge creation in knowledge-intensive business services: scheme for a conceptualization*, [w:] J.S. Metcalfe, I. Miles (red.), *Innovation Systems in the Services Economy: Measurement and Case Study Analysis*, Kluwer, Norwell, MA 2000.
- Husson M., *Kapitalizm bez znieczulenia. Studia nad współczesnym kapitalizmem, kryzysem światowym i strategią antykapitalistyczną*, Instytut Wydawniczy Książka i Prasa, Warszawa 2011.
- Kłosiński K., *Ewolucja usługowych struktur gospodarek Triady*, [w:] W. Bieńkowski, M. Radło (red.), *Amerykański model rozwoju gospodarczego. Istota, efektywność i możliwość zastosowania*, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2006.
- Korea and the Knowledge Based Economy. Making the Transition*, OECD, World Bank Institute, Paris 2000.
- Koźmiński A.K., *Jak stworzyć gospodarkę opartą na wiedzy?*, [w:] *Strategia rozwoju Polski u progu XXI wieku*, Kancelaria Prezydenta RP i Komitet Prognoz „Polska 2000 Plus” PAN, Warszawa 2001.
- Kubielas S., *Innowacje i luka technologiczna w gospodarce globalnej opartej na wiedzy. Strukturalne i makroekonomiczne uwarunkowania*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego WUW, Warszawa 2009.
- Miles I., Boden M., *Introduction: Are Services Special?*, [w:] M. Boden, I. Miles (red.), *Services and the Knowledge-Based Economy*, Ebbw Vale, London 2000.
- Okoń-Horodyńska E., Piech K., *Unia Europejska w kontekście strategii lizbońskiej oraz gospodarki i społeczeństwa wiedzy w Polsce*, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa 2006.
- Piech K., *Wiedza i innowacje w rozwoju gospodarczym: w kierunku pomiaru i współczesnej roli państwa*, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa 2009.
- Proponowane kierunki rozwoju nauki i technologii w Polsce do 2020 roku*, Ministerstwo Nauki i Informatyzacji, Warszawa, listopad 2004.
- Public instruments to support restructuring in Europe. ERM Report 2011*, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2011.

- Rosati D., *Wstęp*, [w:] D. Rosati (red.), *Gospodarka oparta na wiedzy. Aspekty międzynarodowe*, Wyższa Szkoła Handlu i Prawa im. R. Łazarskiego w Warszawie, Warszawa 2007.
- Węgrzyn G., *Innowacyjność w gospodarce opartej na wiedzy*, [w:] K. Miszczak, Z. Przybyła (red.), *Nowe paradygmaty gospodarki przestrzennej*, Polska Akademia Nauk, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Biuletyn nr 236, Warszawa 2008.
- Węgrzyn G., *Miejsca pracy w sektorze usługowym – aktualne tendencje*, [w:] A. Panasiuk, K. Rogoziński (red.), *Usługi w Polsce – nauka, dydaktyka i praktyka wobec wyzwań przyszłości*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 497, Ekonomiczne Problemy Usług nr 20, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2008.
- Węgrzyn G., *Service sector as a stimulus of knowledge-based economy development*, „Transformations in Business & Economics” 2010, vol. 9, no 2 (20), supplement B.
- Woroniecki J., *Nowa gospodarka: miraż czy rzeczywistość? Doktryna, praktyka optyka OECD*, [w:] A. Kukliński (red.), *Gospodarka oparta na wiedzy. Wyzwanie dla Polski XXI wieku*, KBN, Warszawa 2001.

ECONOMIES BASED ON KNOWLEDGE AND SERVICES – COMPARATIVE ANALYSIS

Summary: Contemporary highly developed economies are characterized by two universal trends. On the one hand one can easily notice that the meaning of the service sector increases both in the value added creation and in employment. On the other hand the importance of knowledge in economy is still rising too. The aim of the study is to identify main types of economies based on knowledge and services as well as to recognize the difference between these particular groups. Implementation of the research was conducted in two stages. The first stage involved the characterization of the nature of changes taking place in today's highly developed economies. Then, an attempt was made to assess the severity of the construction Economies Based on Knowledge and Services across EU countries. The evaluation was performed using the following indicators: The Knowledge Economy Index (KEI), The Knowledge Index (KI), the share of services in value added and the share employed in services in the total number of employees. The obtained results enabled specifying five different groups of economies based on knowledge and services. Poland, together with Romania and Bulgaria, is in the group of least advanced countries in the transition to Economies Based on Knowledge and Services. This is a serious problem, because today's economic development requires increased knowledge and innovation. Their diffusion in all sectors of the economy implies a socio-economic structural change and creates new opportunities to accelerate economic development. Without these processes more dynamic economy will not be able to achieve a sustainable increase in competitiveness, which is essential for achieving success in business competition.

Keywords: service sector, Knowledge Based Economy, employment.